

Pesta 14/26 maiu.

Va esí dominec'a. | Redact. : strad'a arborelui verde nr. 40.

Nr. 20.

Anulu VIII, — 1872.

Pretulu pe anu 10 fl., pentru Roman'i'a 2 galbeni.

Ionu Heliade Radulescu.

Inmormentarea marelui nostru Heliade, precum anunciamu in numerulu trecut — dupa o scire primita chiar in momentulu candu fói'a nóstra erá deja sub tipariu — s'a facutu in 30 aprile st. v. la 12 óre in Bucuresci.

Capital'a erá in doliu, si — inca inainte de ór'a precisata pentru actulu funebralu — unu publicu imensu undulà pe tóte stradele din apropiare. Acolo se aflau ministri actuali, apoi ddnii Cogalniceanu, Ionu Brateanu, profesorii de la universitate, alti profesori, diregatori, diferite cluburi politice, jurnalisti, comercianti si altii.

Cei mai betrani dintre companiile vietii repausatului duceau panglicele carului funebralu; colegii sei din locotenenti'a domnéscá (1848) generalii Golescu si Tell portau panglicele tricolóre de la capu, colegii sei din corpulu profesoralu si alu presei dd. Poenaru si Cesaru Boliacu portau panglicele de la picioru.

Palatulu academíei, pe unde trecea conductulu nu mai avea nici o ferésta góla, tóte erau indeseuite de spectatori. Calea Mogosióiei asemenea deschisese tóte ferestile sale pentru a protege sant'a aspiratiune a secului femeiescu, — ér afara pe strade imens'a poporatiune se

insírá fara inceputu si fara fine omu langa omu. Precum díse profesorulu Costa-Foru: „Numai mortii si copíi din fasie lipseau la acésta serbatóre.“

Dóue bande militare, unu coru de elevi, acompaniau suspinele multímii.

Cortegiulu se oprí la academía, teatru si biseric'a Mavrogheni. In fat'i'a academíei dlu profesorulu Cernatescu pronunçiá unu scurtu cuventu de despartíre eterna.

Apoi la biseric'a Mavrogheni, terminandu-se serviciulu divinulu dnii Urechia, Hasdeu si Esarcu si-facura onóre a fi intreprietii simtie-minteloru condolentiloru.

Noi reproducemu aice discursulu dlui Hasdeu, rostitu in numele presei romane:

„Domniloru! . . . nu . . . fratiloru! Déca nu in viéti'a de tóte dílele, candu ne domnimu mereu, si domnindu-ne mereu ne certâmu fara mila unii cu altii; déca nu in viéti'a de tóte dílele, celu pucinu ací, in faci'a morminteloru, suntemu frati, numai frati, si ca frati amu venítu a plange pe tierin'a unui parinte.

Parinte! De dóue-dieci de ani Romani'a intréga, de la o margine pana la cealalta, numesce pe Heliade „parinte alu literaturéi ro-

mane!“ De douăzeci de ani, si totu-si nimeni nu si-a datu séma, nimeni n'a luatú ostenél'a de a cumpení greutatea acestui epitetu: „parinte alu literaturéi romane.“ O literatura este o natiune.

Au fostu sute de popóre, cari avusera fia-care câte o limba, dar n'au potutu fia-care sê-si creeze câte o literatura. Ele se miscau, cugetau, lucrau, vorbiau, dar numai in visu, câ-ci n'au lasatu nici o urma. Literatur'a singura afirma esistinti'a cea descépta a unei natiuni; si mai multu de câtu atâta: singura i dá secretulu de a nu morí nici odata. A dormí, fia visurile câtu de stralucite, câtu de sgomotóse, nu este a traí. Traiulu se incepe din momentulu desceptârii. Cine descépta o natiune, cine o smulge din mincinós'a agitatiune a somnului, acel'a o face sê traiésca, acel'a o nasce. Parintele unei literaturi este parintele unei natiuni. Éca cine a fostu Heliade!

Tóte nascerile se facu in dorere. In dorere a nascutu si Heliade literatur'a romana, a nascutu natiunea romana. Inzestrata cu o limba vechia, puternica si frumósá, dar alu careia firu literariu de alta-data se rupsesé mai bine de unu seculu, Romani'a dormiá; si nici macaru a dormí bine nu-i erá datu, câ-ci o sugramá in somnu cosiemarulu fanariotismului, in câtu nu visá, nenorocit'a, de câtu gróza si tortura, tortura si rusíne! Heliade s'a luptatu cu somnulu, s'a luptatu cu cosiemarulu, si a invinsu tóte, câ-ci a facutu tóte: de la abecedaru pana la filosofía, de la tipografía, pana la teatru, de la gazeta pana la epopea! Nu este aprópe nici o ramura a cunoscintieloru umane, in care sê nu fi infiptu vêrfulu condeiului! Si literatur'a romana s'a nascutu, s'a smulsu din letargía natiunea romana, câ-ci a fostu unu Heliade!

A cresce popórele este politic'a cea adeverata. Sunt trei tîtíne, prin cari acésta adeverata politica deschide usi'a vfitoriului unei natiuni: istori'a, poesi'a, religiunea. Ce este istori'a? Déca fia-care omu a parte aru contractá obiceiulu de a-si aduce a minte in fia-care séra totu ce a spusu, totu ce a lucratu, totu ce a cugetatu, tóte relatiunile sale din cursulu dílei; déca si le-aru aduce a minte cu causele si cu efectele lor, fara a ascunde nimicu, fara a uitá nimicu, fara a mintí propriei sale consciintie; déca s'aru silí a intielege in acésta revista retrospectivé totu ce a fostu nimeritu séu ratecitu, folositoriu séu de prisosu, pré multu séu pré pucinu; — unu asemenea omu, printr'unu asemenea controlu a supra propriei sale nature si proprielor sale midilóce, s'aru face pe fia-

care dí din ce in ce mai bunu. Pentru natiuni asié este istori'a. Ea li aréta: ce sunt, ce potú, ce trebue sê fia. O natiune fara istoria natiunala ambla câtu de iute, se pare câ merge, croiesce zigzaguri in drépt'a si 'n stang'a, se sbuciuma, se invertesce pe locu, dar nici unu pasu solidu pe calea progresului, pe calea moralisârii! Ce este poesi'a? Entusiasmú! fia amoru, fia ura, fia indignatiune, fia ori-care altu simtiementu candu se radica la sublimu. Fara poesi'a, fara entusiasmú, nimicu mare! Vei fi soldatu, dar nu erou; vei fi actoru, dar nu artistu; vei fi functionariu, dar nu omu de statu. Acést'a-i poesi'a! Ce este religiunea? Speranti'a. Rapiti speranti'a unui individu, elu se impusca; rapiti religiunea unei natiuni, ea se sinucide! Isteri'a, poesi'a, religiunea, éca literatur'a prin care se cresce o natiune, prin care se face o adeverata politica. Nimeni n'o intielegea mai bine de câtu Heliade, nimeni n'a aplicat'o mai bine, adeca mai romanescé.

Far' a fi destulu de istoricu, far' a fi destulu de teologu, far' a fi destulu de poetu, elu a fostu totu-si unu fericitu, unu sublimu amestecu de aceste trei eleminte, combinate astu-felu, in câtu câte-si trele la unu locu formau o admirabila fortia de actiune, unu geniu. Ací este misteriuulu poderii lui Heliade! Ací, si inca in ce-va: in acea neocomparabilá haina originala, verde, curatu romanésca, in care sciá sê-si investminte tóte cugetâriile; o haina atâtu de romanésca, atâtu de originala, atâtu de verde, in câtu dintre toti scriitorii nostrii numai dinsulu in vecii veciloru nu póte fi tradusu intr'o limba straina. Despoiati-lu de idiotismele sale, romanismele sale, romanisme in vorbe, in frase, in pagine intregi, si Heliade nu mai este Heliade!

Am obositu de emotiune . . . nu! . . . am obositu de admiratiune! Unu cuventu, si amu terminatu. Se díce, câ Mircea celu Mare se dusesé dupa mórte sê bata la pórt'a raiului. I ese inainte santulu Petre. — Ce poftesci, omule? intréba cu asprime chelarulu paradisiului pe vítézulu domnu alu Romaniloru. — Sê vediu faci'a lui Domnedieu; respunde marele Mircea. — Tu, paganule! Tu, care ai facutu mfi de pecate si d'abié numai o manastire! Afara!

Audíndu sgomotulu la pórt'a, se aréta in-su-si Domnedieu. — Ce este? intréba pe santulu Petre. — Éca asié si asié, Dómne; acestu moritoriu, incarcatu cu mfi de pecate, pe cari a crediutu c'o sê le póta rescumperá cu unu peticu de manastire, vré sê intre cu ori-ce pretiu in locasiulu santiloru . . . — Fâ-i locu

la drépt'a mea! — dîse bunulu si dreptulu
Domnedieu. Fâ-i locu la drépt'a mea! Multe
au fostu pecatele sale si pucinu lucru este o
singura manastire, dar elu si-a iubitú tiér'a lui,
s'a luptatu pentru tiér'a lui, a lucratu pentru
tiéra lui, si tóte i se iérta! . . .“

POETULU MORINDU.

A vietii mele cupa se sparse inca plina,
In lungi suspino viéti'a-mi se duce si declina :
Nici lacremi, nici suspinuri n'o potu intardiá!
In bronzulu ce me plange in sonuri precurmate
A mortii mana rece ultim'a-mi óra bate.
Sê gemu ór' ? séu mai bine, sê cautu a cantá ?

Sê cantu, câ-ci alu meu sufletu e inca p'a mea lira ;
Sê cantu, câ-ci mie mórtea ca lebedei inspira
Pe tiermuri d'o alta lume unu gridu melodiosu.
Semnu bunu acost'a este, si geniulu mi-lu face,
De este-alu nostru sufletu amoru, cerésca pace,
Unu cantu divinu dar fia adio d'ací josu !

In spargerea sa lir'a resuna mai sublîma,
In stingerea sa lamp'a d'odata se ranima,
Si d'o lumina viua straluce, si s'a stinsu ;
Lebed'a vede ceriulu la ultim'a sa óra ;
Si omulu, singuru omulu, elu numai se cobóra
Sê-si numore trecutulu, de doruri reimpinsu !

Si ce sunt aste díle ce omulu le implóra ?
Unu sóre, si altu sóre, o óra si-alta óra ;
Si cea venita-asemoni cu ceea ce s'a dusu,
Si ce ni-aduce una, cu cealalta piere,
Lucrare si repausu, doreri si ér dorere,
Si nóptea peste lume, candu diu'a a apusu.

Sê planga câti s'acatia cu manile 'ncestate,
Ca eder'a 'n ruine, de díle derimate,
Câti vedu câ mai 'nainte nu au ce mai sperá ;
Ér eu, ce n'am d'amestecu nimica cu pamentulu,
Me ducu fórte usióre ca frundi'a ce o iá ventulu ;
N'am radecini aicea sê póta m'arestá.

Poetulu e c'acele straine sboratórie,
Ce nu-si cauta cuibulu pe tiermuri statatórie,
Nici ramur'a, nici und'a dreptu locu leganatoriu,
Ce nu se punu pe arburi, nici stance, nici campie,
Ce trecu intr'o cantare pe susu in melodie
Si lumea nu cunósce de câtu din vócea loru.

Novici'a mea mana, pe córd'a sunatória
Nu s'a condusu vr'o data d'o mana instructória :
Nu póte sê dea omulu ce 'nsuffla Domnedieu.
Nici riu 'nvétia-a curge pe clin'a sa la vale,
Nici aquil'a sê 'nóto in aeru p'a sa cale,
Nici cum s'adune-albin'a din flori nectarulu seu.

Aram'a resunanda din locuinti'a-i santa,
Cu mistic'a sa limba adi plange, mane canta,
Candu nascerea, candu mórtea, candu nunt'a cele-
brandu ;

Si eu fui ca aram'a prin flacar' lamurita,
Batura 'ntr'alu meu sufletu si patim' si ursita,
Si scósera 'mpreuna acordulu celu mai santu.

Astu-felu in cursulu noptii o harp' eoliana
Si-amesteca cu und'a plansórea-aeriana,
Si singura resuna candu suffla unu zefiru ;
Uimitu stâ caletoriulu, si stâ ca sê devine,
S'admire, sê pricépa cerescile suspine,
Ce nóue simtieminte si cugete inspiru.

Adesea a mea harpa de lacrem' fu stropita,
Plansórea inse este o róua fericita,
Si anim'a e jun'a sub ceriulu seninosu.
Flaconulu candu se sparge, miroసు mai multu res-
fira ;

Sê nu calci in picióre balsamulu, câ respira
Si impregiuru respande profumu mai copiosu !

Dai timpulu ? — Nu mai este. — Dar glori'a ? —
Ce mi-pasa

D'astu echo d'unu vanu sunetu ce secolii strapasa,
Si jocaria lumii in totu-de-un'a statu ?
Voi carii i prometeti, trofee si domnie,
Simfíti a lirei mele acordu si armonie ?
Uitati-ve, câ ventulu deja le-a si luat !

Nu ve jucati cu omulu, candu i vorbiti de mórte,
Cu-asemenea sperantie de vítoriu, de sórte,
Ce-i mai vorbiti de glorii d'unu sunetu sboratoriu ?
Ce! darea unui sufletu ! acésta este gloria ?
O voi cari prometeti toti timpii la memoria,
Aveti d'unde promite? aveti vr'unu vítoriu ?

Atestu, si-am maturu ceriulu, câ eu in asta lume
Cu risulu p'a mea buza am pronunsiatu astu nume,
Inventia fatala deliriului umanu.
Am storsu multú asta vorba, si-aflatu-o-am totu vida,
Si-am asvirlit'o 'ncolo ca pe o scórtia-arida,
Ce buzele umane o totu resugu in vanu.

In stérp'a sa sperantia d'o gloria ce pasa,
In cursulu vietii sale in urma-i omulu lasa

Unu nume ce totu scade din dî in dî proscrisu ;
Si timpulu p'a lui valuri inaltia si cobóra
Acésta cadietura, si 'n fine o dobóra
In alu uitârii negru si destructoru abisu.

Aruncu si eu unu nume mai multu p'asta tempesta
In voi'a intemplârii ferice ori funesta.
Si 'n ce-asiu fi ór' mai mare? in ce mai gloriosu ?
Candu lebed'a s'aventa spre ceriuri p'a ei cale,
Mai scie ea de umbr'a a aripeloru sale
Ce 'nnóta ori pe unda ori pe campia josu ?

Dar ce cantai, veti dîce, atâtu p'acésta lume ?
— Intréba filomel'a : aspira la renume
Candu nóptea 'ntréga canta l'alu apeloru susuru ?
Totu astu-felu cantai si eu, precum omulu respira,
Cum paserea ciripe, cum suna-o biéta lira,
Cum ventulu sufla, geme, cum apele murmuru.

Amoru, cantare, ruga, atâtu fu a mea viétia ;
Din tóte câte omulu doresce si invétia.
Amici, la ór'a mortii nimicu nu regretu eu ;
Nimicu de câtu suspinulu spre bolt'a instelata,
Estasea lirei mele, tacerea 'namorata
A unei animi pure batendu la peptulu meu.

.
Ca paserea ce vede prin umbrele funebre,
Credinti'a mea petrunse ca ochiu pintre tenebre,
Instinctulu ei profeticu destinu mi-revelà.
Adesea alu meu sufletu in visele-auree,

Pe aripe de flacari sborandu spre empiree,
Vediù divine campuri, si mórtea devantià.

Sê nu 'nscriti alu meu nume pe petre cumperate ;
Unu monumentu pe sufletu e mare greutate !
Pucinu nisipu, si-atât'a peste tierin'a mea.
Lasati abié unu spatiu d'o batatura rece,
Ca déca pe la gróp'a-mi vr'unu sventuratu va trece,
Sê póta stá acolo, sê póta 'ngenunchià.

Adesea in secretulu alu umbrei si-alu tacerii
Se 'naltia câte-o ruga in arderea veghierii
Si afla o sperantia aprópe d'unu mormentu.
D'ací multu vede omulu, si alm'a 'n nepotintia
Ia arip', si s'aventa spre ceriu cu usiurintia.
Candu ai picioru 'n grópa, pucinu esti pe pamentu.

Sfarmati si dati la flacari, la venturi si la unde
Astu lutu ce n'are sunetu la sufletu a respunde ;
In ceriuri me ascépta altu lutu de Serafimi ;
Peste curendu ca dinsii trai-voiu o viétia
In verv'a immortala si-etern'a deminétia
Divineloru concerte, in choru de Cherubimi.

Peste curendu . . . dar mórtea c'o mana grea detuna,
Si-atinge a mea lira. — Se sparge, si resuna,
Si plange ca o surda in aerulu desiertu .
A si 'nghiatiatu, si tace . . . Amici ! cantarea 'nalta,
Ca sufletu-mi sê tréca in lumea cealalta
Prin sunetulu celu sacru alu vostrului concertu !

Dupa Lamartine.

I. Heliade Radulescu.

Schitie din istori'a teatrului.

(Discursu rostitu in adunarea gen. pentru teatru, tienuta in Satu-mare la 1 maiu.)

(Urmare.)

„Pe de o parte creá artea, pe d'alt'a facea
a se parasí uitârii crudîmea. ¹⁾”

„Si ca poporulu sê ffa si mai captivatu,
comedi'a si tragedi'a se retrasera, facêndu locu
baleteloru pantomimice, de ordinaru mascate,
— inceputu virginu alu indecedenteloru can-
cane din timpurile nóstre — si pe cari le ve-
diuramu renviandu in Franci'a sub Ludov-
vicu XIV. ²⁾”

„De la August pana la Catalina de Me-
dicis trebù sê tréca aprópe siése secolu, pen-
tru ca despót'a stranepóta sê imite pe despo-

tulu stramosiu in ajungerea tînteii sale politice,
prin mijloculu masceloru.“ ³⁾”

Recunoscêndu imperatii romani marea in-
fluintia a scenei, usau de tóte mijlócele spre a
inaintá in florirea artei dramatice.

Dar apoi ei pretindeau de la artistii tea-
trali unu studiu atâtu de 'naltu, o perfectiune
atâtu de necriticabila, încâtu noi asta-di cetimu
cu mirare aceste pretensiuni, — si ne-amu bu-
curá, de cumva asié numitii nostri „artisti“
aru fi capabili a corespunde numai de jume-
tate admirabileloru regule ale betraniloru de
odinióra.

¹⁾ Idem.

²⁾ Idem.

³⁾ Idem.

Publiculu criticá cu cea mai mare asprime pe cei ce se produceau pe scena. Déca joculu i placea, incuragiá pe artisti cu aplause, buchete, buste si altele, — si déca acestia jocabu reu, critic'a mergea pan' acolo încátu respectivii actori se bateau cu biciulu in fati'a totu-rora.*)

Va sê dîca, atunce erá mai greu a fi artistu, decátu acuma!

In Roma Roscius Gallus si Aesopus erau cei mai renumiti artisti teatrali si profesori totu-odata.

Cicero si Demosthenes, ambii, au recunoscutu pe acestia de maiestrii lor, din cari au invetiatu arta elocintiei.

Roscius Gallus primiá 70,000 de livre pe anu, pentru ca sê jóce pe scen'a romana.

Vespasianu platea lui Apollinar, eroulu tragedíelor, 40,000 de sesterce.**)

Ér poetulu Labienus capetá de la Iuliu Cesare unu onorariu de 60,000 de livre, pentru ca sê esecute insu-si o piesa compusa de dinsulu...

Teatrele erau chiar asié construite ca la Greci. Dintre cele multe temple antice descoperite de curendu in Itali'a mai remarcabile sunt cele din Herculeanum si Pompei.

In Roma, afara de templulu lui Pompejus, cele mai renumite erau templulu lui Cornelius Balbus si a lui Marcellus, in cari incapeau câte 22,000 de ómeni.

In câtu privesce arangiamentele interióre, si representatiunile inse-si, aceste consunau in tóte cu ale Greciloru, — despre cari am vorbitu mai susu.

Numai o mica deosebire erá.

La Romani nu statulu, ci bogatii si puternicii, precum Lepidus, Pompejus, si mai tardú imperatii edificau teatrele, totu ei se ingribeau si de represintatiunile teatrale, séu mai bine a dîce dinsii suportau spesele acestora.

Din aceste potemu vedé, câtu de multu pretiuiiau vechii Romani teatrale, — si câtu de multu sacrificau dinsii nu numai pentru infiintarea si sustinerea edificiiloru teatrale, ci si pentru insa-si arta teatrala.

Incuragiarea artii teatrale, precum vediu-ramu, ajunse la culme pe timpulu imperatiloru. Despre Heliogabal scríe unu istoricu*), câ intr'atát'a erá de incantatu de arta teatrala, in-

câtu dinsulu destinse pe artistii teatrali cu cele mai mari demnitáti, facéndu-i principii imperatesci.

Stim'a loru catra teatru merse pan'acolo, încátu chiar si unele persóne de frunte nu se sfira a imbracá si ele cothurnulu scenei, si a aparé inaintea publiculu admiratoriu.

Dintre cei multi, sê amintimu aice numai pe imperatulu Diocletianu, carele in zelulu seu escisivu parasí chiar si armat'a sa, spre a poté pasí pe scená — incognito, inaintea unui publicu strainu.**)

Éra mai tardú, in secolulu VI, imperatulu Justinianu, in butulu prejudetieloru de pe acele timpuri luá de socía pe o baletista, cu numele Theodora.

Pan'acuma amu vorbitu despre teatrele pagane, sê ni întórcemu acuma atentiunea la er'a crestina!

Teatrulu modernu se deosebesce multu de celu din vechime, de si basea si scopulu amen- durora fu totu acel'a.

Candu Constantin se facú crestinu, elu stramutá metropolea imperiului la Bizantiu. Atunce biseric'a persecutata mai bine de patru secoli, devení unic'a domnitória; bisericile pline cu idoli fure incuiate, séu transformate pentru adorarea adeveratulu Domnedieu. Episcopii de atunce — gelosi de intarirea moravuriloru crestine — feriau pe credintiosii loru de piesele lumesci.

Vechile teatre grecesci isvorira din cultulu divin, astu-felu si teatrulu modernu s'a desvoltatu totu din ceremoniele cultulu divin, si a nume diu dramaticulu cultu alu bisericeii syriane.

Acestu cultu dramaticu desvoltandu-se totu mai multu, in urma se produsera mysteriele, adeca nesce represintatiuni dramatice religióse, pentru cari apoi biseric'a devení pré angusta, ci se represintau in curtea bisericeii, si mai tardú pe strade.

Cu schimbarea localitáti se stramutá si arangementulu interioru.

Scen'a punendu-se la capetulu unei strade, ferestile caseloru de ambele parti formau logele, ér strad'a ins'a-si represintá parterulu.

Dintre mysterie cele mai remarcabile erau patimele lui Christosu, sustienute si serbate si adi in „septeman'a mare“ inainte de Pasci in bisericile r. catolice.

*) Svetoniu.

**) Svetoniu.

*) Herodian.

**) Sincai si alti istorici.

In decursulu secoliloru misteriele religióse cedara locu represintatiuniloru dramatice lumesci.

De la secolulu alu VII-le pana la secolulu alu XI-le n'avemu date relative la desvoltarea ulterióra a artii dramatice.

Primele urme de teatre moderne le gasimu in Angli'a, Franci'a, Itali'a si Germani'a.

In secolulu alu XIV artisti teatrali mai antâiu in Angli'a gasimu. Acestia inse erau atâtu de inferiori artii ce represintau, incâtu Eduardu III i scóse din Londra prin o decisiune parlamentaria.

Preste totu in Angli'a actorii teatrali erau fórte desconsiderati nu numai in arti, ci si in viéti'a sociala. Caus'a acesteia fu traiulu loru a dese-ori fórte immoralu. Insu-si parlamentulu i numì intr'unu edictu „vagabundi.“ In contra loru s'a scrisu si opere criticatórie. *)

Nu numai portarea in viéti'a sociala a actoriloru teatrali, dar insu-si limbagiulu intrebuintiatu in unele piese, instrainá publiculu de la teatru.

Teatrulu devenì unu locu, unde femeiloru nu li erá permisu sê intre, decâtu numai cu fati'a acoperita cu larva.

Ma inca nici la rolurile femeiesci nu se intrebuintiau femei, ci copii tineri.

Astu-felu teatrulu totu degradandu-se, si prigonia crescù totu mai tare, pana ce in urma in epoc'a puritaniloru teatrele se inchisera. La acésta decisiune contribuì multu o carte aparuta inca pe timpulu lui Carolu I, la anulu 1633. **)

Teatrele remasera trei-dieci de ani incuiate. Atunce apoi se deschisera de nou si cu multa ostentatiune. Actorii teatrali inse remasera totu desconsiderati.

Pope scríe, câ dinsii erau atâtu de pucinu respectati, incâtu la prandiuri mari, li se ascernea més'a afara in culina, si nici unu domnu mare nu-i considerá demni a-i chiamá la més'a sa.

Despre celebrulu Garrick s'a conservatu pana adi o anecdota, care caracteriséza epoc'a aceea. Elu adeca preamblandu-se intr'o dí cu Weston, intelnì pe doi hornari (cosiari.) Unulu recunoscându pe Garrick, díse rînjindu sotiu-lui seu: „Uita-te, si-acest'a e numai unu actoru!“ La acést'a celalaltu i respunse in tonu reprobatoriu: „Taci mei! Nici tu nu scí

ce ti-se va mai poté intemplá in viéti'a acésta!“

Dar stim'a fatia cu artistii teatrali nici adi nu e pré mare in Angli'a, ocupata cu multe afaceri materiale.

Si totu-si, ce curiosu! Acésta clima nefavorabila pentru scena a produsu pe celu mai renumitu autoru dramaticu, pe celebrulu Shakespeare, — si pe cei mai renumiti artisti teatrali: Kean, Garrick, Kemble, Macready!

Sê trecemu in Franci'a!

Aice catra finea secolului alu XIV, si adeca numai la anulu 1398 se construi prim'a scena de scandure.

Istori'a acesteia e urmatóri'a: *)

Câti-va cetatiani din Paris facura unu cortu in susu de Vincennes la opidulu St. Maur, ca acolo sê represinte patimele lui Christosu. —

Judele de la Paris aflandu acést'a, in 3 jun. 1398 emise o ordinatiune, prin care oprì pe locuitorii din Paris, St. Maur, si din comunele supuse jurisdictiunii sale, de a poté arangiá represintatiuni ori din viéti'a santiloru, ori din alta istoria.

In contra acestei ordinatiuni cetatienii recursora dreptu la curte pentru audientia.

Regele voi sê védia represintatiunea „Patimelor lui Christosu.“

Represintatiunile se facura, mai jocandu-se si alte piese.

Aceste placura atâtu de multu regelui, incâtu respectivii cetatiani in 4 decemvre 1402 obtienura unu decretu de permissiune, si dinsii inca in anulu acel'a edificara in Paris asié numitululu: „Théâtre de la Trinité.“

La inceputu se represintara piese pline de moralu, mai tardíu inse se ivira pe scena comedíele, si apoi piesele satirice, cari de multe ori si-permisera asié estremitâti, incâtu la an. 1442 autoritatea politica emise o ordinatiune, de dupa care ori ce estravagantia avea sê se pedepsésca cu inchisóre.

Dar nici ast'a nu folosì.

Parlamentulu apoi introduse censur'a, — inse nici mesur'a acést'a nu produse resultatulu doritu.

In fine apoi prin decretule de la 15 maiu 1476 si 19 juliu 1577 teatrele se inchisera, oprindu-se sub pedépsa de sbiciuire séu scótere din tíera — represintarea a ori ce comedí séu satire.

*) Stephen Gosson: „Scól'a infamiei.“

**) Pryene: „Biciulu actoriloru teatrali.“

*) De Bauchamps.

Ludovicu XII redeschise teatrele, cuge-tandu câ scen'a va fi mijloculu celu mai aco-modat pentru poporalisarea ideiloru sale de guvernamentu. Inse actorii teatrali mersera pan' acolo in satirele loru, — încâtu si-permisera a-si bate jocu chiar de insu-si mo-narchulu.

Censur'a deveni totu mai stricta, — inse fara folosu.

Urmatoriulu seu apoi, Franciscu I, inchi-se éra-si teatrele prin o resolutiune regéscă, in care se dicea, câ „ori cine ar mai aduce in mo-da asemenea secature, va mori in furci.“

Dar piese totu se mai scrieau. Insa-si so-r'a lui Franciscu I, Margareta de Navarra, compunea multe.

Nu peste multu teatrele se redeschisera, facéandu-se societátile teatrale ambulante res-pundiatórie pentru ori ce scandalu. Cu tóte aceste inse respectivele trupe nu pré observau oprél'a acést'a. *)

In secolulu alu XVII, omnipotentulu Ri-chelieu facu multu pentru poleirea gus-tului.

Rabelais, Jodelle si Ponsord fure creatorii dramei moderne franceze.

In urm'a acestora pasí Petru Corneille cu pies'a „Cid“, care forméza o epoca in istori'a dramaturgiei franceze. Acestu opu avu atâtu de mare efectu, încâtu Ludovicu XIII emise o ordinatiune in favorulu actoriloru teatrali, in-naltiandu totu-odata si artea teatrala.

Ludovicu alu XIV, marele patronu alu artiloru, favorisà pe artistii de la teatru cu fe-liurite distinctiuni, si intocmai ca Nero — pasí si dinsulu pe scena, si inca in rolu de dantia-toriu.

In acésta epoca se ivi pe campulu drama-turgiei franceze celebrulu Molière, — mai apoi Racine.

De si se facu mare progresu in apretierea artistiloru, totu-si vechiulu prejudetiu in mare parte se conservà. Molière fu inmormentatu fara a-i petrece preotulu cadavrulu; ma insu-si Napoleon I fu atacatu, câ a traitu in amicitia cu nemoritoriulu artistu Talma.

Asta-di tóte aceste prejudetie disparura. Artistii si autorii suñt bine recompensati. Tea-trele inflorescu, — si comediele franceze cuce-rira scenele lumei întregi.

(Va urmá.)

Din cas'a lui Stefanu celu mare.

— Novela dupa o traditiune poporala. —

Érá in o sambeta. Sórele apunea in nouru de rose. Calugarii de la manastirea Putna toc-mai si-finise rogatiunile de séra cu staritiulu loru in frunte, si fie-care din ei se grabiá sê-si implinésca ordinile ce li dase staritiulu.

Asta-di se vedea mai multa grige din par-tea acestoru monachi. Se vedea din feciele si miscârile loru, câ ascépta pe cine-va sê vina. Asié si érá. Ei acceptau pe voda, pe voda celu victoriosu, pe Stefanu celu mare, care anuncia-se câ va petrece câtu-va timpu in aceea ma-nastire, loculu lui de predilectiune, unde petre-cea in totu anulu câtu-va timpu in linisce si retragere dupa ostenelele resboiului si ocupa-tiunile guvernârii.

Stefanu viniá acum sê se recreeze dupa sangerós'a lupta de la Valea Alba, si dupa ce alungase pe turci preste Dunare.

Economulu manastirii tocmă si-dedese ul-timele ordine si voiá a se retrage in chili'a sa, candu lu-intimpinara doi calareti, cari avisara câ voda este in apropiare. Indata se trase clo-potulu celu mare alu manastirii, signalulu ca sê se adune calugarii si sê intimpine pe voda.

La unu quartu de óra dupa aceea si intrà Stefanu prin arculu triumfalu, care érá asie-diatu inaintea manastirii; si respundindu cu câte-va cuvinte afabile la vorbirea care i-o tie-nu staritiulu de buna venire, se retrase in apar-tamentulu seu, fiindu urmatu de unu tineru, a nume Nourasiu.

Acestu tineru érá favoritul lui Stefanu. Elu iubiá pe Nourasiu ca pe copilulu seu pro-priu; ba unele guri rele afirmau câ Nourasiu este copilulu seu ilegitimu.

Nourasiu érá de o frumsetie rara, pentru care l'ar fi potutu invidiá chiaru si Fetu-fru-mosu. Afara de aceea elu mai posedea o cali-tate; avea o vóce de minune, si de multe ori prin canteculu seu lu-facea pe Stefanu sê uite totu ce érá impregiuru-i ascultandu-lu.

Nourasiu érá nedespártitu de domnulu seu. Unde aparea acesta, trebuiá sê fia si Nou-rasiu; ba elu si nóptea dormiá in odai'a lui voda.

In dominec'a urmatória, dupa sosirea lui Stefanu la manastire, se tienu unu te-deum. Se intielege câ domnulu cu tóta suit'a luá parte la solemnitatea acésta.

Sê aruncâmu si noi o cautatura in biseri-

*) „Essais historiques sur l'origine et le progrès de l'art dramatique en France.“

ca. Langa scaunulu domnescu in drépt'a ocupá locu unu barbatu mai de etate. Acesta erá Logafetulu Arbure; expresiunea lui in timpulu câtu tienù serviciulu divinu erá asié de umilita, si se pareo candu i studiai atitudinea: cu manile impreunate la peptu si cu capulu plecatu in josu, câ este omulu celu mai bunu.

Dar o cautatura din ochii lui cei verdunei, cari sclipiau ca nesce ochi de mâtia, te impresioná fôrte neplacutu si te neliniscea.

Acestu Arbure erá bine vediatu de Stefanu pentru istetîmea ce o posedea, si de multe ori i statuse cu svatulu in ajutoru la luptele cele crancene ce le avusese.

In stang'a langa voda stetea Nourasiu. Erá o placere a contemplá acestu june, cum stetea cu facia deschisa; pe fruntea lui adumbrita de unu peru negru, ceteai nobleti'a de anima si in ochii lui focosi, mari si negri, vioiciunea si marimea spiritului.

In scaunulu dómnei erá o femeia a cãrei etate balantiá intre dóue-dieci si trei pana in trei-dieci ani, anii de vigóre, anii cei mai frumosi pentru o femeia; de o statura inalta maies-tósa, imbracata cu o dulama séu tunica de lastra visínia cu pacea de samuru, cu nastori de margaritaru. Unu peru castanú abundantu ce se versá valuri pe umeri, strinsu d'a supra cu o cununa de auru inrouata cu diamanturi si rubine.

Ochii ei caprí adumbriti de nesce gene lungi si dese, aveau o expresiune melancolica si blanda. Tóte acestea faceau ca fara de voia ochii tuturoru sê se întórca spre ea, si sê nu scie ce sê admire: frumseti'a nedescriptibila séu profund'a-i pietate in care se pareo atâtu de absorbita, încâtu celu ce nu ar fi cunoscut'o ar fi crediatu mai multu câ este o statua d'a lui Fidía.

(Va urmá.)

Elena C. Densusianu.

Primulu amoru.

— Naratiune de Ivanu Turgenjev. —

Óspetii se departasera de multu. — Orologiulu batú diumetate la o óra dupa mediulu noptii. In chilia remasera numai stapanulu casei cu Serghiu Nicolaevici si Vladimiru Petrovici.

Proprietariulu casei factú semnu cu clopotielulu si demandá de a se culege remasítele cinei.

— Asié dara amu remasu la acea, — díse elu, lasandu-se pe fotelu-si si aprindiendu-si sugar'a, — ca fiesce-care dintre noi sê fia deobligatu a-si enará is-

tori'a primului seu amoru. Serghiu Nicolaevici vei sê incepi dta.

Serghiu Nicolaevici, unu domnu belu si cam micu de statu, privi mai antáiu spre proprietariu, apoi si-radica ochii in susu:

— Eu nici nu am avutu amoru primu, — díse elu, — eu de locu am inceputu cu alu doile.

— Cum asié?

— Asié, intemplarea e fôrte simpla. Eram de 18 ani candu incepu pentru prim'a óra a face curte unei domnisióre fôrte frumóse, si inca cu o astu-feliu de tactica, ca si cum asiu fi fostu initiatu cu totul, cu unu cuventu asié pe cum curtenii mai tardiu si la alte dame. Séu sê spunu dreptu, nu eram mai betranu decátu de 6 ani, candu antáiu si mai pe urma devenii amorusu, si inca ce e mai multu in propri'a-mi crescatória; acést'a inse s'a intemplatu de multu. Schitiele acestei relatiuni s'au stracoratu deja din memori'a mea, de si mi-asiau aduce inse a minte, cine s'ar mai interesá de ele?

— Ce sê facemu dara? — întrebá de nou proprietariulu, — asemenea nici despre primulu meu amoru nu potu vorbi ceva mai interesantu: nu am fostu amorusu, pana ce nu am cunoscutu pe An'a Ivanovna, soci'a-mi de acuma; dupa acést'a intre noi tóte se desvoltara pe neacceptate, parintii nostrii se decisera sê ne intocmésca o parechia, numai de câtu deveniramu amorusi, si de graba ne si cununaramu. Istori'a mea dara e enarata cu dóue cuvinte. Me dichiaru dloru, câ cu cestiunea primului amoru, eu contam la dvóstre ca la ómeni neinsorati, cari nu sunteti nici betrani, inse nici tineri de acuma nainte. Dle Vladimire Petrovici nu ni-ai nará dta ceva petrecatoriu?

— Primulu meu amoru intru adevveru e ceva straordinariu, — respunse cu óre-si care-va retragere Vladimiru Petrovici, omu cam la 40 de ani, cu peru negru carele se invelia deja cu caruntulu.

— Ah! — esclamara acestia ambii de odata. Cu atâtu mai bine . . . enaréza-ni-lu!

— Bucurosu . . . ba totu-si nu, nu-lu voiu enará, sum oratoriu fôrte reu, séu a-si finí secu si fôrte pe scurtu, séu a-si vorbi pe lungu si neperfectu. De mi-veti concede dvóstre voiu descrie mai virtosu totu ce mai scáu inca din istori'a acést'a, si dupa acést'a vi o voiu cetí.

Ei nu voira a se convoi de odata; inse Vladimiru Petrovici remase la propusulu seu.

Dupa 14 díle convenira éra, si Vladimiru Petrovici si-implini promisiunea.

Istori'a lui urméza aci, precum o a scrisu elu insu-si.

I.

S'a intemplatu in vér'a anului 1833; eram de 16 ani atunci si locuam la parinti in Moscavi'a, ei chierasera o curte de véra langa pórt'a de Caluga, chiar in dreptulu gradinei principelui de Nescucinoi. Me preparam sê intru in universitate, inse lucrám fôrte pucinu, — si nu folosiam pré multu timpu spre studiare.

Nu me infraná nimenea in fruarea libertátii. Fa-ceam ce voiam, mai virtosu dupa ce me parasise si ultimulu instructoru francesu, carele nu potea cuprin-

de cu mintea, că elu cadiuse in Rusi'a ca o bomba (comme une bombe) si cu dîlele întregi leneviá numai pe patu-si. Tatalu meu erá indiferintu in privinti'a mea; mam'a, de si-i eram uniculu fiu, fórte pucinu se interesá de mine; pe dins'a o preocupau cu totul alte cugete. Tatalu-meu, carele erá inca tineru si unu barbatu fórte frumosu, o luase numai din interesu, erá mai tineru decâtu ea cu 10 ani. Mam'a ducea o vieția trista, totu-de-una erá jalusa si iritata, inse nici odata nu se aretá astu-feliu in presinti'a tata-ne-meu, de carele se temeá fórte, si carele totu-de-una se manifestá strictu si rece in privinti'a ei . . .

N'am vediatu in vieți'a mea unu barbatu cu o paciintia atátu de artificiósá, atátu de incrediatu si egoistu.

Cátu voiu traí nu voiu sê uitu septemanele prime, cari le-am petrecutu in acést'a curte de véra. Timpulu fusese frumosu, candu parasiramu cetatea in 9 maiu, chiar in diu'a de S. Nicolau.

Me preambam in susu si in josu, mai prin gradin'a nóstra, mai prin livéd'a de Nescucinoi, mai prin giurulu portii, duceam cu mine si carti, a nume: „Introducere in istoria de Caidanov“, care inse arare-ori o deschideam, in locu de acést'a peroram mai bucurosu poesii, de cari sciam memorizá o gramada intréga. Mi-ferbiá sangelo, anim'a mi-o cuprindea ceva tristétia extraordinaria; inse continuu asceptam ceva ca si cum asiú fi simtítu de a urmá ceva extraordinariu, me interesam de ori ce, si me decideam spre fia-ce. Fantasi'a-mi usióra continuu abatea spre unu cugetu, cum sbóra rondunelele in auror'a deminetiei in giurulu turnului, devenfi melancolicu si tristu, une-ori ochii-mi isvoriau si lacrimó; inse prin tristétia si lacrimele — cari le producea mai frumósoti'a poesieloru dulce resunatórie, mai maiestatea serei — petrundeau ca verdéti'a primaverei si farmecele etátii juni si inflořitórie.

Aveam unu calu de siea, carele lu-insielam eu insu-mi. Pe acést'a apoi calariam singuru departe fara de nici unu scopu, de mi-impinteniam calulu, me cugetam atunci de unu atletu carele se produce in circu. Cum mi-vibrá zefirulu la urechi! Séu radicandu-mi ochii spre ceriu, lasam sê strabata pana in launtrulu animei radiele-i stralucitórie si azuru-i maiestosu. —

Mi-aducu a minte, că nu-mi veniá atunci nici odata in minte vre-unu tipu femeiescu séu ide'a amorului secsualu, din tóte inse ce cugetam si simtieam, prevedeam pentru mine ceva rusinosu, prin cugetulu meu se stracorá presimtírea cutarii dulceti nefericite, o presimtíre secsuala . . .

Acést'a presimtíre mi-petrunse tóta firea, mi-strabatú tóte venele, mi-infierbentá totu picurulu de sange . . . si peste pucinu trebuia sê se realizeze

Locuinti'a nóstra de véra erá o curte sedita din lemne, cu stâlpi si cu dóue edificie laterale. Celu de a stang'a continea o miserabila fabrica de panura, carele lu-cercetam adese-ori sê vedu cum se urca din minutu in minutu nisce copfi sdrentiosi si lutosi cu fetiele palite, pe bârnelor storcatórie, cari apesau butucii cuadrati de storsu, ca asiú greutatea trupului loru infirmu sê prepareze diversele sieme de panura. Edificiulu de a drépt'a curtii erá desiertu si de inchiriatu.

Intr'o dí, cam la 3 septemane dupa a 9 maiu, ferestile acestui edificiu se deschisera si in ele apa-

rura dóue fetie femeiesci; edificiu lu-ocupase o familia. Mi-aducu a minte, că intr'o dí sub prandiu, mam'a întrebá de economulu nostru despre noii inchiriatori, si întielegéndu că princes'a Sasechin ni-ar fi vecina, — eschiamá cu óre-si-care impressiune de onóre:

— Ah! o princesa! . . . inse, — adause ea apoi, — trebue sê fia vre o princesa saraca.

— A venitu cu trei birje, — respunse economulu întiindendu onorificu mamei blidulu, — n'au ocuipagiu, nici mobilele nu li-su pré deosebite.

— Acést'a inse, — continuá mam'a, — totu-si e mai bine decâtu . . .

Tatalu-meu aruncá o privire rece spre dins'a si tacú.

Intru adeveru princes'a Sasechin nu potea fi ceva femeia avuta, locuinti'a chiriatá de dins'a asiú erá de struncinata si mica, in cátu abié potea intrá in dins'a atare omu de statura medilocia. Intr'aceea observatiunile audíte nu facura nici o impressiune spre mine. Nu consideram multu titulu de: „principe“; pucinu nainte de aceea cetisem: „Hotii“ lui Schiller.

II.

Aveam datin'a de a vagabundá sér'a cu flint'a priz gradina, si de a sboratori ciórele; aveam anti-patia mare contra acestoru paseri panditórie, violene si rapace.

Me dusei asisderea in diu'a amintita in gradina, indesiertu scrutai inse tóte sírele arboriloru, ciórele me observara si din departare croncanira numai catra mine. Pe ne asceptate ratacii óresi-cum pe langa gardulu din josu, carele despartia mediúinea nóstra si se intindea pe dupa anghiulu casei si se tienoa de acést'a. Plecai mai departe cu capulu tîntitu in josu. De odata audu o vóce; privii peste gardu si me oprii ca inlemnitu . . . Nainteá mea aparú o scena neindatinata.

Abié cu câti-va pasi in departare de la mine, stá pe érb'a verde intro flori o fetitia svelta in vestimentu rosii, invelita in capu cu o marama alba. Giuru de ea se intorceau patru tineri, carora li-atingea pe rondu fruntea cu nesce flori albastre, cari nu sciu cum se numescu, coppii inse le sciu de nume; aceste flori producu nesce bobitie, cari atingéndu-se de ceva obiectu aspru la prim'a lovitura se latiescu si pocnescu. Tinerii si-intindeau fruntile bucurosu, éra ea asiú erá de incantatória, mandativa apoi lingsitória si amabila in tóta miscarea ei, încátu mai cá nu eschiamai in uimire si surprindere. Asiu fi datu ori ce in lume pentru dins'a, inca si pe frunte asiú fi primitu o lovitura, numai sê provina acea de la degetele ei scumpe. Micsapai arm'a in érba, uitai tóte, si priviam acést'a fíntia admirabila, acesti grumadi albi, acesti ochi patrundiatori, si peru-i aurii cam respiratu de sub maram'a-i alba, ochii-i cari scilipiau ca dóue margele, sprincenele ei, sub aceste fati'a-i blanda.

— Tinere! audi tinere! — audii de odata o vóce langa mine, — cuvine-se sê pandesci astu-feliu o féta necunoscuta?

Me cutrierai din tóta fínti'a si stetui negraindu . . .

(Va urmá.)

S A E O N U.

Candu am vedutu pentru prima óra pe Heliade.

Sub impressiunea doliului generalu, ce pórtá acuma natiunea nóstra pentru perderea marelui Heliade, cu sícla ieu condeiulu in mana sê scotu la lumina una dintre cele mai frumóse suveniri ale vietii mele, momintele candu pentru prima-óra vedui pe acestu nemoritoriu barbatu.

Sfié'la mea devine si mai mare, avendu tomerea, câ aceste síre nu voru fi la innaltímea impressiunii mele de atunci, si astu-felu ele nu voru escusá de ajunsu curagiulu meu d'a atinge si eu umbr'a acestui Mentoru alu romanismului.

Ori câtu de palidu va sê fia inse tabloulu, ce descrierea mea va reoglindá, fia-mi permisú si mie a contribuí printr'insulu — dupa poterile mele — la impressiunea stimei si admiratiunii ce detorimu memoriei lui Heliade!

Heliade! Ce nume sublimu e acest'a in istori'a civilizatiunii nóstre! Unu ingeniosu literatu alu nostru l'a numitu „gigante alu templului!“

Heliade! Acestu nume e unu programu: desceptarea romanismului pe tóte terenurile de cultura natiunala.

Heliade! Acestu nume póte servi dreptu titlu la istori'a culturei romane in decursu de jumetate de secolu.

Inse nu-mi e scopulu a analisá activitatea si influinti'a lui a supra vietii nóstre natiunale; academi'a nóstra científica de siguru va ingriji de acésta la serbarea memoriei primului ei presiedinte, — eu dara me voiu rentórcé la istorisirea incidentului indicatu prin titlulu acestoru síre.

Erá intr'una din dílele de véra ale anului 1866. Eu siedeam in cancelari'a mea redactiunala, ocupandu-me cu afaceri diuaristice.

De odata cine-va batú la usia.

— Intra! — strigai eu cam necasítu, câ éra-si vine cine-va sê me conturbe chiar candu trebe sê apara fói'a.

Usi'a se deschise, si intrá unu betranu de statura mijlocia, pe care inca nu-lu vedusem.

Fizionomi'a lui respectabila facú o pré buna impressiune a supra mea, si scolandu-me numai decátu de la mésa, grabii a-lu intimpiná.

— Domnul Vulcanu?... incepú dinsulu a-mi spune, câ me cauta pe mine.

— Sum eu, — i respunsei indata.

— Eu sum Heliade, — adause elu.

Acestu nume facú a supra mea impressiunea electricitáti; tóta fíinti'a mea fu petrunsa de unu simtumentu dulce si fericitu, — eram entusiasmatu prin acésta suprinde pré placuta.

Stateam fatia 'n fatia cu marele Heliade, i audieam vócea, si dinsulu mi-stringea man'a!

Vedeam pe acelu omu, alu carui nume in interiorulu meu érá impregiuratu de aureol'a devotamentului, ale carui opere le ceteam cu o sublima admiratiune, — si a carui figura spirituala mi-aparó totude-una ca unu gigante in mijloculu pigmeiloru.

In acestu momentu modest'a mea odaia redac-

tiunala mi-parú unu templu sacru, in care veni cantaretiulu de frunte, preotulu celu mare...

Dinsulu, póte observandu suprindearea mea, mi-díse numai decátu:

— Trecéndu p'aice cu fic'a mea la o scaldá straina, am venitu sê te vedui si sê te cunoscú si pe dta!

— M'ai onoratu multu prin acésta distinctiune, — respunsei eu cu respectu.

Apoi ocuparamu locu, si inainte de a incepe conversatiunea, dinsulu mi-díse:

— Ti-multiamescu pentru atentiunea dtale fatia cu mine.

Si fiindu câ elu vedú, câ eu nu intielegu alusiunea lui, adause:

— Dta ai binevoitu a publicá in „Familia“ portretulu si biografi'a mea.

— Mi-am facutu detori'a pré placuta, — reflectai eu.

Apoi intre noi se infrá o conversatiune, séu mai bine a díce elu vorbiá, éra eu lu-ascultam. Si elu vorbiá atátu de frumosu, incátu eu totu l'asiu fi ascultat. Mi-vorbiá despre literatura, teatru, arti, — si in naratiunea lui érá atátu de multu entusiasmu, incátu admiratiunea mea din ce in ce totu crescea.

Nici odata nu voiu uitá, cu ce insufletíre innalta mi-povesti dinsulu istori'a fondárii teatrului natiunala de la Bucuresci, — fondare, ce cu tóta dreptatea se póte numi creatiunea sa.

Mai tardíu vorbindu despre drame, lu-intrebai câ de ce nu pune in scena vr'o piesa de ale sale?

— Nu vreu, — mi-díse elu, — pentru câ actorii nostri de la teatru nu scú declamá.

Si dupa aceste mai adause nesce epitete pré nefavorabile pentru „artistii“ de atunce de la teatrulu din Bucuresci.

In fine mi-povesti de o drama a sa, si mi-recitá dintr'ins'a unu monologu.

Dar ce recitare fu ast'a!

Elu se scolá, si mergéndu in mijloculu odâii, declamá cu perfectiunea unui artistu, si cu foculu unui tineru esaltatu.

Nici odata pan'atunce n'am avutu ocaziune a me convinge de poterea singuraticeloru cuvinte.

Ce momentu sublimu!

Eu, unu tineru de dóue-dieci si cinci de ani, me uitam la unu betranu de siese-dieci si patru de ani, admirandu entusiasmulu dinsului.

Si cum astu-felu me uitam la elu, mi-dísei: Vedi omulu acest'a! Elu a incaruntítu, dar anim'a lui a remasu totu tinera, câ-ci intr'ins'a resiede posesi'a divina. — Asié posesi'a intineresce chiar si pe betrani!

Si acésta vedere mi-causá multa incuragiare pentru carier'a mea in víitoriu. Acestu venerabilu caruntu, — mi-díceam, — nici la adancele sale betranetie nu si-a perduto foculu juvenilu alu animei sale pline de sperantia! Cum sê me descuragezu dara eu acuma, abié la inceputulu carierei mele? Nu! Voiu lucrá si eu cu debilele mele poteri ce voiu poté, — si

macaru fara rezultat momentanu — totu nu voi desperá. Figur'a lui Heliade si a celoralalti nemotori desceptatori ai némului romanescu, mi-voru inspirá curagiu!

Mii si mii de idei de asemene cuprinsu se ivira momentanu in mintea mea; dar acuma, candu le revocu in memori'a mea, simtirescu incapabilitatea mea de a le poté reproduce.

Suvenirea acestui momentu va remané purure nestérta in anim'a mea!

In scurtu apoi visit'a se terminá, si eu insoții pe „parintele literaturii romane“ la otelu, unde dinsulu mi-daruí din tóte operile sale câte unu exemplariu.

Astu-felu se incheiá prim'a nóstra intrevedere!

Asta-di olu nu mai esiste. Barbatulu apostolu alu civilisatiunii si romanismului, regeneratorul nationalu, purificatoriulu limbei nóstre, — primul traducatoriu alu clasiciloru straini, celu mai profundu cugetatoriu intre toti poetii romani, autorulu primei epopee nationale, fondatoriulu primei tipografii dincoce de Milcovu, infintiatoriulu primulu diariu romanescu, intemeiatorulu scólei filarmonice si alu teatrului nationalu, celu mai mare prosaistu romanu, si-a respiratu sufletulu obositu.

Fia-i tierin'a usióra si memori'a binecuvantata!

Iosif Vuleanu.

CE E NOU?

* * * (*Diwa de 3/15 maiu in Gherla*) fu serbata prin junimea teologica. Demaneti'a se cantá „Desceptate Romane!“ apoi alte cantece nationale. La prandiu teologulu Nicolau Negrutiu díse unu toastu ocaasionalu, — apoi se mai toastá si pentru marele nostru filologu Timoteu Cipariu, a carui aniversaria se serbeza chiar in acésta di. Solenitatea se fini sér'a cu „Hor'a unirii“, cantata de corulu vocalu constatoriu din 60 de persóne.

× (*Doi gineri si nici unulu consorte.*) In Köröszeg (Ungaria) s'a intemplat la o insuratóre mai de una-di urmatóriele: De demaneti'a sosese ginerele intr'o trasura trasa de 8 cai gatiti de nunta, si trage la otelu, cá-ci in cas'a socrului seu nu erá destulu locu. Se facura tóte pregatirile, mirés'a erá gata in cea mai mare gala spre a se duce la bisericá; inse ginerele declara cá nu se cununa mai nainte de a primi zestrea fagaduita; si fiindu cá nu s'a potutu satisfice indata cererea sa, elu plecá a casa. Cu acésta inse nu s'a terminatu dram'a. Intre óspetii invitati se aflá si unu vechiu curtesanu alu miresei, care a declaratú cá este gata sê se cunune cu dins'a. Indata fu condusu, la mirés'a, si intrebando déca se unesce, ea declará cá „totu una i face“, si astu-felu se efectué cununi'a. Dupa cununia incepu serbarea si dantiulu, inse ginerele nu dantiá cu mirés'a. Intrebandu-lu despre acésta, elu respunde: Nu o mai voiescu si nici n'am sê siedu cu dins'a la unu locu, ceea ce am facutu a fostu numai din resbunare, acésta este totulu si acum lasati-me in pace. Si indata dupa acésta a si dositu. Ori cine si-va poté inchipui positiunea miresei, care din 2 gineri remasese fara nici unu consorte.

× (*O sarutare pe scena la Viena.*) In pies'a „Fabricantulu de arme“ se afla o scena in care „contele de Libenau“ trebuie sê sarute pe o féta tinera, numita „Irmentraut.“ Sarutul trebuie sê aiba locu, cá-ci in scenele urmatórie se vorbesce mereu despre dinsulu. Dupa ce i sarutá contele succesivu man'a drepta si stanga, i díse: „Irmentraut! Saruta-mi acum si guriti'a!“ Actorulu respectivu, care se vede, se confundase pré multu in rolulu seu, dede in adeveru primadonei guriti'a, ce-i dictase. Prima-don'a deveni asié de furiósa, incátu se planse la directiunea teatrului. Tóte demonstratiunile, ce i s'au facutu in urma, cá pe scena figuréza „Irmentraut“, éra nu persón'a actricei respective, erau in vanu; ea a declaratú cá déca directiunea nu-i va dá dreptu, ea va cere satisfactiune inaintea tribunaleloru. Mai multe dile trecusera astu-felu, toti vorbiau de acestu incidentu, candu de odata se anunciá a dóu'a representatiune a „Fabricantulu de arme.“ Toti asceptau cu impaciinta scen'a in cestiune. Candu contele sarutá manele junei fete, acésta i díse: „Ei, sarutul pe guriti'a, ti-lu daruescu.“ Contele respunde fara esitatiune: „Lauda Dlui, cá nu trebuie sê sarutu o baccea betrana.“ Actriti'a se escitá astu-felu in urma acestui respunsu, incátu lesiná indata si pies'a nu s'a potutu continuá. Prima-dona s'a plansu éra-si la directiune. Toti ascepta cu nerabdare sentinti'a, pentru cá aici se decide pentru prima óra cestiunea, déca unu sarutu pe scena este séu nu o insulta pentru o femeia?

× (*Dóue gigantice brósce tiestóse.*) Prin Hamburg au sositu in Praga mai de una-di dóne brósce tiestóse vii, cari sunt destinate pentru menageri'a imperiala din Schönbrunn. Dintre aceste una cantaresce nu mai pucinu cátu trei mági, cealalta o maje si 94 pundi. Colosalele animale, dupa diariulu „Abendblatt din Praga“, erau impachetate cu ingrigire, cu spatele in josu, in dóue cosiuri pe jumetate deschise si pline cu paie.

§ (*Necrologu.*) Arone Densusianu si Elena Densusianu nascuta Circa, in numele seu si a minorenilor Camilu si Elisa, Petru Piposiu si Elisa Piposiu, nascuta Circa si Nicolau Densusianu cu anima trista si franta de dorere facu cunoscuta mórtea scumpei si neuitatei lor fice, resp. sore si nepóte Elvira Maria Densusianu, care dupa unu morbu scurtu in 5 maiu a. c. la 10 óre sér'a si-dede sufletulu in man'a creatoriului. Remasitiile pamentesci a le adormitei se inmortentara in 7 maiu a. c. la 3 óre d. a. in cimenteriu internu. Despre ce se incunoscintiéza toti amicii si cunoscutii. Fogarasiu in 6 maiu 1872.

§ (*Necrologu.*) Veduv'a Simeonu Cresta preotésa din Oradea-mare, in numele seu si a ficeii sale Gizella casatorita Drumaru, cu anima franta de dorere aduce la cunoscinti'a tuturor rudelor si cunoscutiloru trist'a scire despre mórtea pré iubitei sale fice, resp. sora Luiza Cresta, care luni in 6/5 a. c. la 12¹/₂ óra d. m. a terminatu firulu vietii. Remasitiile adormitei s'au inmortentatu in 8/5 in cimenteriu baser. gr. cat. din Baia-mare. Fia-i tierin'a usióra!

Literatura si arte.

* * * (*Scrieri straine despre Romani.*) Credemu a face o placere onorab. nostri cetitori, inregistrandu aice cele mai principale scrieri straine despre noi Ro-

manii. Éta acele: „Provinciile romane (1856) si cestiunea Principatelor - dunarene inaintea Europei (1858)“ de Ubcini. — „Romanii“ de Edgar Quinet (alu 6-lea volumu din operile sale complete.) — „Legende de miédia-nópte“ (provinciile dunarene) de Michelet. — „Istori'a politica si sociala a provinciilor dunarene“ de Elias Régnault (1853). — „Romaní'a séu istori'a, limb'a, literatur'a, ortografi'a si statistica Romanilor“ de Vaillant. — „Transilvani'a si locuitorii ei“ de Girando. — „Istori'a turburarilor Moldovei“ de Jean Baret. — „Eroii Romaniei si Romanii si Papalitatea“ (in italianesce) de dna Dora D'Istria.“

= (*Piesa musicala.*) La Bucuresci in editur'a tipografului-editoru Ioanu Weiss a aparutu: „Dorerea-mi este mare“, valsu brilliantu pentru piano-forte. Pretiulu 2 lei noi.

= (*Fóia nóua*) a aparutu la Bucuresci sub titlulu: „Archiva rurala“, fóia sciintifica, agricola, industrială, comercială si literaria, apare odata pe septemana sub redactiunea domnului Demetriu N. Preda.

= (*Catechismu.*) La Bucuresci a aparutu urmatoriulu opu: „Catechismulu romanu si crescinu“, de S. Pretiulu 30 de bani.

= (*Anunciu.*) A esitu de sub tipariu: „Procedur'a cartii funduarie“ de Grig. Tamás Miculescu, comisariu reg. ca supraveghiatoriu la cartile funduarie. Se póte procurá de la autorulu in Brasiovu. Pretiulu e 1 fl. 60 cr.

Din strainetate.

† (*Unu soldatu de 11 ani.*) „Diariulu de Bromberg“ scrie urmatóriele: Aici bate la ochi unu copilu de 13 ani alu caruia peptu e decoratu cu medali'a de resbelu destinata pentru combatanti. Elu e fiulu unui lemnaru. Candu se incepú resbelulu contra Franciei, parasi de odata cas'a paterna si se alipi de trupele ce mergeau la locul de lupta si cari erau de reserva din regimentulu 21 de infanteria. Pana la Bingerbrück a sciutu a se sustrage de sub ochii functionariloru calei ferate. Aici inse a fostu observatu si trebuia sê se întórca in deretru. Dar soldaii carora elu li-a facutu óre-care servicii, pentru iubirea ce li-a inspiratu, au rogatu pe capitanu de a-lu primí langa elu. Elu dar a ramasu, si imbracandu costumulu militaru, a devenitu feciorulu capitanului si a mersu in Francia, unde a luat si elu parte la bucuriile si suferintiele companiei, ce insotia, a participatu la luptele acesteia, a fostu mai tardiu si in Dijon; de aici inse a fostu transmisu pontru câtu-va timpu cu rezervistii in patria. Imperatulu, dandu-i medali'a de resbelu, l'a asiediatu, ordonandu ca sê fia primitu in scól'a de oficieri din Potsdam, pentru care distinctiune copilulu e fórtu mandru. Parintii lui la inceputu nu sciau ce s'a facutu Otto alu loru de 11 ani, si din acésta cauza erau fórtu tulburati si ingrighiti, acum inse, cu primirea lui in scól'a de oficieri sunt pe deplinu linisciti.

Gâcitura de siacu

de Silvia Moldovanu.

de	ce	pi-	ver-	o-	ri-	cu	chiu
co-	pe-	re	riu-	la	ti-	in	nu.
A	fe	ti	ta	gu-	I.	o-	ro-
ne-	tu	tata	ta	lui	na-	Dra-	te
st-	fa-	In	tea-	C.	a-	se	in
vediu	frun-	i	co-	ador	gescu	ei-	pe
nu	o-	tia,	te-	tit-	fe-	re	Can-
pe	am	Ce-	re	mo-	du	am	ri-

Se póte deslegá dupa saritulul calcului.

Deslegarea gâciturei numerice din nr. 16 :

„Christosu a inviatu!“

Deslegare buna primiramu de la dómnele si domnisiórele: Elena Crisanu, Veronica Bochisiu, Iuliana Dembianu, si de la domnii: B. S. Podóba, Ioanu T. Neesia, Demetriu M. Iosofu, Ioanu Calocianu, Sofronie Avramescu.

Deslegarea gâciturei din nr. 15 ni-a mai sositu de la dómnele si domnisiórele: Lucia Patitia, Iuliana Popu, Nina Popescu, Cornelia Ardeleanu, Luisa Ille, si de la dnii: Sofronie Avramescu, Demetriu Besianu, Ioanu T. Neesia, Dimitrie Oprescu.

Post'a Redactiunii.

Una revedere neasceptata. Nu se póte publicá. Cólele reclamate se t.am'tu.

Oradea-mare. Gâcitur'a de siacu, ocupandu pré multu locu, nu se póte publicá. Alt'a mai mica bucuosu.

Suplementu: Novele de Iosifu Vulcanu, tom. I. cól'a IX.

Proprietariu, redactoru respundiatoru si editoriu: **IOSIFU VULCANU.**

Cu tipariulu lui Alesandru Kocsi in Pest'a 1872. Piati'a Pesciloru, Nr. 9.